

УДК:378.14:[130.122:82]

Молчанова С. А.

Хмельницький національний університет, Наукова бібліотека

МІСЦЕ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ДУХОВНОМУ РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Висвітлено виховні можливості та особливості впливу художньої літератури на духовний розвиток особистості. У статті також запропоновано шляхи вирішення проблеми духовного розвитку студентської молоді через залучення до читання творів художньої літератури.

Ключові слова: духовний розвиток, художня література, ціннісні орієнтири, світогляд.

У наш час актуальною є проблема формування духовних цінностей у студентської молоді. Сучасне суспільство, в якому моральні цінності втрачають своє значення, а на перший план виступають псевдонорми, має нагальну потребу духовного виховання молоді, яка завжди була і залишається провідником суспільних змін. Залежно від того, які цінності вона вносить у ці зміни, яку культуру впроваджує, багато в чому залежатиме майбутнє країни.

Серед різноманітних засобів духовного виховання студентської молоді можна виокремити надзвичайно дієвий засіб - виховання можливостями художньої літератури.

Особливий виховний вплив художньої літератури полягає в тому, що цінність моральних норм розкривається не абстрактно, а на конкретних ситуаціях, прикладах. Духовний урок, який молодь отримує з творів художньої літератури, допоможе їй знайти чіткі орієнтири в системі цінностей, закласти підвалини міцних моральних переконань, сформувати власну модель поведінки в суспільстві.

Звичайно, молоді люди далеко не завжди усвідомлюють значення того чи іншого твору у своєму духовному розвитку, але мистецтво в цілому і література, як один з його видів, надають унікальні можливості для виховання культури почуттів і переживань, що є основою здорової людської поведінки.

Потрібно зазначити, що при читанні художніх творів з'являється не тільки чимало можливостей вплинути на ціннісні орієнтири студента, але й зробити це непомітно для нього, що має чималу перевагу. У даному контексті головними завданнями, що постають

перед бібліотекарями, є: пропаганда книги як основного засобу пізнання і набуття духовних, моральних та естетичних цінностей; виховання зацікавленого, грамотного, бережливого читача; формування за допомогою художньої літератури всебічно розвиненої особистості, якій притаманні висока культура почуттів, цілеспрямованість і твердість переконань.

Яке ж місце сьогодні в молоді посідає читання художньої літератури? Чи є воно чимось важливим і цінним в очах сучасних студентів?

У наш час мало хто з молодих людей оцінює літературу з точки зору її художньої та естетичної цінності чи практичної вартості, а тим більше, як джерело життєвого досвіду. Молоде покоління часом не здатне відрізнити шедевр від комерційної писанини. Сторінки багатьох сучасних книг просто рясніють ненормативною лексикою, описом еротичних чи брутальних сцен жорстокості. Хтось із мудрих сказав: “Серед книг, як і серед людей, можна потрапити в хороше і погане товариство, адже погані книги можуть так само зіпсувати нас, як і погані друзі”. Однак варто зазначити, що не зміст книги винен у деградації молоді, а той факт, що вона іноді просто не здатна відрізнити високохудожню літературу від “ширпотребу”. Тому перше завдання кожного бібліотекаря - допомогти молоді відрізнити справжню літературу від графоманської писанини. Причому, робити це потрібно системно.

Допомагають вирішувати це завдання різноманітні форми організації культурно-просвітницької роботи бібліотеки: зустрічі з авторами та презентації їхніх творів, проведення літературних вечорів, мистецьких уроків, годин духовності, виставкова діяльність. Наприклад, при науковій бібліотеці ХНУ багато років діє “Клуб цікавих зустрічей”, який став центром культурного та інтелектуального спілкування. На цих зустрічах студенти активно залучаються до обговорення важливих тем, задають питання, що їх цікавлять. Протягом останніх років у “Клубі цікавих зустрічей” студенти мали нагоду поспілкуватись з відомими письменниками Мирославом Дочинцем, Андрієм Курковим, з молодими сучасними українськими авторами Любко Дерешом та Сергієм Жаданом, з подільськими майстрами слова М. В. Бортник, В. І. Горбатюком, М. Б. Дем'янюк, Г. В. Корицькою, М. М. Кульбовським, В. Ц. Міхалевським, М. П. Цимбалюком. Такого роду заходи стали гарною традицією, на яких студенти отримують незабутні враження. Отже, організація масових заходів виявляє позитивний вплив на формування літературного та естетичного смаку, викликає стійкий інтерес до читання.

Сучасне студентське життя — це лекції, спілкування з друзями і, звичайно, Інтернет, за допомогою якого можна отримати доступ до будь-якої інформації. Проте молодь продовжує цікавитися художньою літературою і в традиційному форматі. У коло інтересів читачів нового покоління попадають різні автори і жанри. Сьогодні найбільш популярними серед студентства є твори Юрія Андруховича, Сергія Жадана, Оксани Забужко, Андрія Кокотюхи, Володимира Лиса, Марії Магіос, Ірен Роздобудько, Василя Шкляра — авторів, які пишуть гостро й пронизливо, торкаються струн душі кожного, звертають увагу на болючі, неоднозначні питання і намагаються подолати комплекси та аномалії суспільства. Успіхом серед читачів користується також так звана масова література: детективи, романи про кохання, фантастика, фентезі. У той же час значне місце студенти відводять творам класиків світової та вітчизняної літератури (причому, це не обов'язково пов'язано з вивченням творів за програмою вишу).

Високохудожня класична література, що є у кожній бібліотеці, — це джерело духовності і моральності. Сьогодні вона знову стає запитаною, оскільки гостро перегукується з проблемами сучасного світу. До речі, не випадково багато бібліотек працюють над оцифруванням класичної літератури, що дозволить зробити високохудожні твори доступними користувачам мережі Інтернет.

Свого часу з появою Інтернету бібліотечна спільнота, педагоги почали бити на сполох, побоюючись, що Інтернет просто витисне традиційну книгу з користування. Сьогодні ми бачимо, що, незважаючи на впровадження нових носіїв інформації, книжна культура зберегла своє призначення поряд з некнижною. Треба враховувати й те, що Інтернет також слугує пропаганді книги і читання - з'являються чимало ідей і проєктів, присвячених цьому, і за кордоном, і у нас. Отже, бібліотеки, які не використовують Інтернет-ресурси, ризикують залишитися без значної частини читачів, а значить, і можливості впливати на їх духовний розвиток.

У даний час у науковій бібліотеці ХНУ активно ведеться робота у фейсбуці, за допомогою якого вдається достатньо швидко встановлювати неформальний контакт, залучати більше користувачів до співпраці з бібліотекою. Представництво бібліотеки в соціальній мережі дає чудову нагоду миттєво повідомити широкому загалу про нові видання, конкурси чи інші заходи і розповсюдити цю інформацію далі. Можна також виставити на обговорення книгу, що викликала резонанс у суспільстві, оперативно дізнатися про думки користувачів з певного приводу, виявити їх побажання та вподобання. Вірогідність того, що читач зайде у фейсбук, а потім до книгозбірні, побачивши новину,

яка його зацікавить, є досить високою.

Активніше бібліотеки почали використовувати й нові форми сучасної реклами книги - такі, як буктрейлер, фрімаркет, сторітелінг, буккросинг. Розповсюдженою формою роботи є підготовка віртуальних виставок. Приміром, на сайті наукової бібліотеки ХНУ користувачі можуть ознайомитися з новими творами українських письменників та новими творами відомих авторів завдяки віртуальній виставці «Радимо почитати».

Яскраві інноваційні форми роботи по просуванню книги приваблюють молодь. Тому фахівці бібліотек у своїй роботі повинні шукати нові шляхи залучення користувачів до читання, творчо підходити до проведення просвітницьких заходів.

Студенти часто звертаються до бібліотекаря за порадою – що почитати, щоб відпочити й відволіктись від буденної праці, особливо після складання іспитів; перебуваючи у стані самотності; після невдалого кохання, знаходячись при цьому в нервовому, стресовому, навіть агресивному стані. Для таких студентів читання літератури іноді стає єдиним рятувальним колом. На абонементі художньої літератури та на фейсбуці читачам пропонуються різноманітні поради щодо тих чи інших книг на будь-який смак (наприклад, книги про кохання, про життя, для гарного настрою, книги, які допомагають подолати депресію тощо). Звичайно, бувають випадки незадоволення запитів читачів, які пов'язуються, насамперед, з відсутністю необхідного видання в бібліотеці. Саме тому наукова бібліотека ХНУ провела акцію “Подаруй бібліотеці сучасну українську книгу”, до якої долучилися студенти, викладачі, співробітники університету, і яка частково послабила проблему нових надходжень художньої літератури у книгозбірні. Проте сьогодні цього замало. Потрібно створювати умови, щоб книги якнайшвидше доходили до читача. Як приклад можемо навести практику деяких бібліотек за кордоном – відразу після того, як списки найпопулярніших книг з'являться в щотижневих журналах або в щоденних національних газетах, бібліотеки закупають ці бестселери і роблять їх максимально швидко доступними для своїх користувачів, задовольняючи їх попит (Німеччина, Мюнхен) [1, с. 28].

Звичайно, в українських бібліотеках немає таких можливостей, як у зарубіжних. Але потрібно постійно проводити моніторинг – скільки, що і як читає молодь. Завдяки вивченню її реальних потреб, запитів та інтересів бібліотеки можуть прогнозувати попит, вчасно корегувати політику комплектування фондів, вдосконалювати форми роботи.

Окремо хотілося б сказати і про виховання за допомогою художньої літератури високого патріотичного почуття. Це питання сьогодні є надзвичайно важливим і

обговорюється на всіх рівнях. Нинішня ситуація в Україні свідчить про деяке розмивання ціннісних орієнтирів серед молоді. Про це говорять і результати анкетування, проведеного в науковій бібліотеці ХНУ в травні 2015 року. За даними анкетування, 90% молодих людей правильно розуміють поняття патріотизму, переймаються почуттями гордості за свій народ, гостро переживають за долю країни, але це сприйняття є лише даністю і не підкріплюється почуттям патріотизму. Так, 80 % за будь-якої можливості виїзду за кордон, покинули б рідну країну в пошуках кращого життя [2, с. 41].

Досвід, який накопичено бібліотеками, дає можливість вибудувати систематичну роботу з виховання патріотизму серед студентів, активно використовуючи всі сучасні форми і методи бібліотечної діяльності, в тому числі і за допомогою популяризації художньої літератури. Для прикладу, в книгозбірні ХНУ щороку організовуються книжкові виставки, на яких представлено найкращі твори письменників про події Другої світової війни, а також книги, що дають об'єктивну оцінку ролі українського війська в українській історії - від княжої доби, січових стрільців, воїнів УПА до часів Незалежності ("Історичні постаті України в художній літературі", «Війна очима письменників», «Крути: незгасна пам'ять і урок сьогодні» та ін.), проводяться різноманітні просвітницькі заходи.

Потрібно пам'ятати, що бажання читати у молоді не виникне само собою, його треба прищеплювати і розвивати, аби поняття «читати» стало синонімом таких понять, як «мислити», «жити». Читання має стати уроком життя, коли молоді люди, звертаючись через літературний твір до досвіду інших людей, розглядають різноманітні життєві моделі людських вчинків та стосунків, приміряють ці моделі "на себе". Зміст творів захоплює, вводить у вир цікавих подій, отримує глибокий емоційний відгук, змушує хвилюватися за дійових осіб. Саме переживання за літературних героїв викликає співчуття, милосердя, доброзичливість, гуманність, почуття радості від перемоги добра над злом. Не забуваймо про те, що книжки дають не тільки інформацію, емоції, поштовх для мислення, а й велику радість, задоволення від самого процесу читання, формуючи при цьому світогляд людини. Якщо молодь почне читати не тільки тому, що це потрібно за вишівською програмою, а й тому, що їй це подобається, то книжка стане для неї наче ковток свіжого повітря, без якого не можна обійтися, а тоді це буде означати, що вона стала справжнім читачем.

Таким чином, одним із засобів духовного розвитку особистості є високохудожня література, яка цілісно впливає на духовний світ особистості, її інтелектуальну та емоційно-вольову сфери, формування світогляду. Адже художня література – це невичерпне джерело духовного потенціалу як окремої особистості, так і всієї нації

загалом, що здатне плекати нове, читаюче й духовно розвинене покоління українців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Герасюта, Т. Бібліотеками Німеччини / Т. Герасюта // Бібліотечний форум України. – 2013. – № 4. – С. 28–30.
2. Молчанова, С. А. Роль бібліотеки ВНЗ у формуванні ціннісних орієнтирів молоді в нових умовах / С. Молчанова // Бібліотечний форум України. – 2015. – № 1. – С. 39–44.
3. Скотна, М. Мораль перед викликами сучасності / М. Скотна, В. Мовчан // Вища школа. – 2014. – № 2. – С. 7–24.

Молчанова С. А.

Хмельницький національний університет, Научная библиотека

МЕСТО ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ДУХОВНОМ РАЗВИТИИ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

Освещено воспитательные возможности и особенности влияния художественной литературы на духовное развитие личности. В статье также предложены пути решения проблемы духовного развития студенческой молодежи через приобщение к чтению произведений художественной литературы.

Ключевые слова: духовное развитие, художественная литература, ценностные ориентиры, мировоззрение.

Molchanova S. A.

Khmelnytsky National University, Scientific Library

PLACE OF FICTION SPIRITUAL DEVELOPMENT STUDENTS

The purpose of the article - to highlight educational possibilities and features of fiction influence on the spiritual development of the individual. The paper also suggested ways to address the spiritual development of students through the introduction to reading works of fiction.

Keywords: spiritual development, imaginative literature, valuables, world view.